

Eva Nováčková

FURLANÉ A ITALOVÉ
V MĚSTECH A MĚSTEČKÁCH ZÁPADNÍ
MORAVY V 16. A POČÁTKEM 17. STOLETÍ

V druhé polovině 16. století prožívala Morava silnou migrační vlnu. Ve městech se usazovali zejména přistěhovalci ze Slezska, německých zemí, Rakouska a Itálie. Tento jev souvisel s obdobím hospodářské prosperity v Čechách a na Moravě. Také v městech a městečkách západní Moravy se objevilo množství řemeslníků z německých zemí a několik desítek Rétorománů – tj. Furlanů a švýcarských Romanšů – a Italů.

Město Třebíč

Třebíč je v současné době sídlem jednoho z největších okresů se šesti městy a 151 samostatnými obcemi. Město samo má 40 000 obyvatel.

Ve sledovaném období bylo jedním z nejlidnatějších měst na Moravě a střediskem panství s dvěma městečky (Kamenicí a Vladislaví) a 33 vesnicemi.¹ Patřilo pánům Osovským z Doubravice a od roku 1614 Valdštejnům. Třebíč byla významným obchodním střediskem na západní Moravě. Pravidelně se zde konaly zejména tradiční, velmi navštěvované obilní trhy, při kterých místní řemeslníci prodávali své výrobky. Ve městě samotném dominovala mezi řemesly soukenická výroba. Třebíčští soukeníci úspěšně prodávali sukna i na jihoněmeckých a uherských trzích.

Není divu, že v období hospodářského rozkvětu v druhé polovině 16. a počátkem 17. století město přitahovalo nejen přistěhovalce z německých zemí, ale i z jižnějších krajů – Rétoromány, Italy, Švýcarsy a Srby.² Asimilace přichozích cizinců do městského organismu byla velmi rychlá, pokud se zde dokázali uchytit. Nejlepší a nejrychlejší způsob asimilace byly sňatky s místními dívkami. Ještě výhodnější pro cizince byla ženitba s vdovou po mistru stejného řemesla. V těchto případech cizinci zdomácněli velmi rychle. Jazykové problémy nebyly – prostředí našich měst bylo dvoujazyčné, měšťané prodávající své výrobky na německých a rakouských trzích, se museli domluvit německy. Mimoto v našich městech a městečkách žilo dost nově usazených Němců. V zápisech městských knih se nevyskytují zmínky o jazykových nedorozuměních. Vše nasvědčuje tomu, že přichozí obyvatelé rétorománské a italské národnosti mluvili i německy a s komunikací neměli žádné problémy.³ Jejich jména se velmi rychle počestila. U Furlanů se nejvíce vyskytovala křestní jména: Antonín (Anton), Jakub, Václav, Albrecht, Honz (Jan) a František. Je zajímavé, že v naprosté většině bylo pro místní obyvatele nesrozumitelné příjmení nahrazeno příjmením Vlach. Jen u tří

nejvýznamnějších Rétorománů – majitelů prosperujících kupeckých domů, respektovali jejich čeští sousedé původní příjmení.

Na západní Moravu přicházeli nejdříve – již v 1. polovině 16. st. – stovebníci, později řemeslníci různých profesí, kramáři a kupci. První zmínky o Vlaších v Třebíči nalézáme v urbáři z roku 1556. Tehdy žil jeden Vlach na předměstí Nové město a druhý v předměstské obci Podklášteří. V dalším urbáři z roku 1573 je dokonce uveden jen jeden Vlach na předměstí Jejkově. Jejich povolání nelze z urbáře zjistit. V 80-tých letech obyvatel rétorománské a italské národnosti výrazně přibýlo. Většina z nich dosáhla ve městě dobrého postavení. Nejvýraznějšími osobnostmi z těchto přistěhovalců v Třebíči byli bezesporu kupci. Ve vnitřním městě se postupně usadili tři: František Kalligardo, Honz (Jan) Mongh (i Monk, Monck, Monk) a Lorentz Picéns (i Lorenc Picén).

Nejdříve se sem pravděpodobně přistěhoval František Kalligardo, který je v písemných pramenech doložen v letech 1590-1612. Honz Monk zde žil nejpozději od roku 1593 do roku 1629. Oba kupci vlastnili atraktivní domy na náměstí. Pozoruhodné je, že oni i jejich další rodinní příslušníci měli nějaký vztah k městečku Ivančicím u Brna. Oba také přišli na Moravu se svými sourozenci, kteří zde také založili kupecké živnosti a čtyři z nich se oženili s místními ženami.⁴

FRANTIŠEK KALLIGARDO se svým zřejmě mladším bratrem Mikulášem žili v Ivančicích (Mikuláš před rokem 1605, než se usadil v Brně). Bratři pravděpodobně pocházeli z benátské provincie (z města Tumieç v Karnii – pozn.red.). Podle místní pověsti byl František synem velmi bohatého benátského kupce. Hlavním důvodem, proč se usadil v Třebíči, měla být láska k dceři jednoho třebíčského cechmistra, Albíně. Otec nevěsty však měl podmínku – jeho zeť musel vlastnit na třebíčském náměstí dům s prosperující živností. Mladý kupec podmínku splnil. Koupil na náměstí blízko radnice parcelu po vyhořené domě a postavil na ní velmi atraktivní renesanční dům s bohatou sgrafitovou výzdobou, a krásnými interiéry. Rozsáhlé přízemní skladovací prostory nepochybně svědčí o velkorysých záměrech tohoto kupce. Zápisy v městských knihách jsou důkazem jeho obchodních aktivit. Vcelku lze souhlasit s tvrzením V. Brandla i starších třebíčských historiků, že „...zámořské zboží se na Moravu dostávalo přes Vlasy, kteří se zde usadili jako jednatelé italských velkokupců ve větších městech, zejména v Brně, Olomouci, Znojmě i menších městech. Nejoblíbenější byli Antonio Trussi v Brně a Francesco Calligardo v Třebíči.“⁵ Jeho široké obchodní kontakty jsou zřejmé. Je třeba ale konstatovat, že v pramenech se vyskytuje jako věřitel

méně úspěšných obyvatel z předměstí i Podklášteří, nebyl však při dobývání splátek tvrdý a nemilosrdný.⁶

František Kalligardo zřejmě zemřel již v roce 1612, neboť již v tomto roce přebíral peníze od jeho dlužníka pro sirotky brněnský bratr Mikuláš.⁷ Kupecký dům byl však prodáván až v roce 1613 o sv. Martinu. Čtyř sirotků se ujal Františkův bratr Mikuláš, brněnský měšťan. Děti pravděpodobně osiřely ještě před 10. rokem, neboť ještě v roce 1621 byly nedospělé. Zdrobnělá jména dvou nejmladších napovídají, že byly ještě malé.

Dům byl prodán Janu Jankovi Strážnickému za 1200 zlatých. Mezi ručiteli nového majitele byl i Honz Monk.⁸ Jedinými dědici byli sirotci: Lukrecie, Emily, Karlíček a Lidmila. Kupec složil závdavek 120 rýnských zlatých, roční splátky byly stanoveny na 30 zlatých.⁹ Nejmladší Lidmile nebylo nic z dědictví po otci vyplaceno – zřejmě brzy zemřela. Ani ostatní dědicové nedostávali až do roku 1621 z domu žádné splátky. Nový majitel nebyl zdaleka tak úspěšný obchodník jako Fr. Kalligardo. Ze zápisu o dalším prodeji kupeckého domu z roku 1628 se dozvídáme další osudy Kalligardových dětí. Pohledávky dědiců se zmenšily na 658 zlatých. Lucrecie byla provdána za úspěšného brněnského obchodníka zřejmě furlanského původu Octaviána Trussiho. I mladší dcera Emily žila v Brně. Nároky na dědictví uplatňoval její manžel Pavel Skřivánek. Karel Kalligardo z Šenfeldu (zřejmě podle německého jména Tumieče - pozn.red.) prodal v tomto roce 171 kop vídeňských za zhruba třetinu peněz vyplacených hotově. Také v roce 1631 převzali pohledávky za své manželky Oktaviáno Trussi a Pavel Skřivánek. Ale v roce 1633 již zřejmě Trussi a Lucrecie nežili, neboť dědické peníze na domě převzal za léta 1633-5 za jeho sirotky pan Johan Schneller. Nedobytnost pohledávek na domě přiměla dědice O. Trussiho v roce 1651, aby zbytek dědictví – 122 zlatých, prodali za 42 zlatých v hotovosti. Záležitost vyřizoval za sebe a bratry Karel Trussi.¹⁰ Poslední zmínka o potomcích F. Kalligardy se nachází v purkrechtní knize přilehlé obce Podklášteří r. 1728 a 1729. Tehdy obecní úřad pracně hledal dědice, aby jim předal 2 a 3 kopy grošů více než 100 let starých pohledávek váznoucích na jednom podklášterském domě.¹¹

I po smrti Františka Kalligardy byla v jeho domě dál provozována obchodní činnost. Další majitelé domu většinou nebyli jako kupci příliš úspěšní, řada z nich zde zkrachovala. Neměli zajištěné zázemí organizace benátských kupců včetně dodávek zboží. Navíc dlouhé období třicetileté války zemi vyčerpalo a zbídačilo obyvatelstvo. Předpoklady k úspěšnému obchodnímu podnikání se značně zmenšily. I kupecký dům, sice

atraktivní, ale rozlehlý a náročný, byl pro většinu majitelů značnou zátěží. V době, kdy František Kalligardo dům stavěl, byla řada dalších renesančních domů na třebíčském náměstí ozdobena sgrafity a malovanými výjevy, i když ne tak bohatě jako Kalligardův. V 19. století postihly město Třebíč v letech 1822, 1847 a 1873 katasrofičké požáry. Z nedostatku peněz nemohlo být náměstí obnoveno v původní podobě. Náměstí získalo sice novodobější ale všední ráz. Kupeckému domu se kupodivu požáry vyhnuly. Byl však obílen.

Teprve počátkem 20. století ředitel třebíčského gymnázia, jinak profesor kreslení, si jednou povšiml, že pod kusem spadlé omítky vykukuje sgrafito. Se svolením tehdejšího majitele domu začal slupovat nánosy bílé omítky. Nakonec se ujal restaurování celé fasády domu. Jeho obnovená krása nadchla obyvatele města a velmi rychle dům proslavila. Pro překrásné malby se mu začalo říkat „malovaný dům“. Dodnes je největší pýchou města.

Je však zvláštní, že tato stavební památka je od počátku důsledně spojována již téměř čtyři století se jménem Františka Kalligardy. Ve většině popisů a plánů je nazýván „františkovský“ nebo „kupecký“. Zřejmě výrazná, přitažlivá osobnost furlanského kupce, jeho dojemný milostný příběh a předčasná smrt obou manželů zařadily Františka Kalligardu natrvalo mezi historické legendy. V současné době dům slouží jako městské kulturní středisko k atraktivním výstavám a kulturním akcím. V prvním patře je krásná síň, s arkýřem, kde uzavírají mladí lidé z Třebíče sňatky.

Mnohem déle než F. Kalligardo žila v Třebíči rodina MONKOVA. Také v tomto případě přišli na Moravu dva bratři Giovanni Flambert, jehož jméno obyvatelé Třebíči počeštili na HONZ MONK a Blasio, který působil v nedalekých Moravských Budějovicích jako BLAŽEJ MONK. Vzhledem k tomu, že Blažej zakoupil v Mor. Budějovicích dům již v roce 1589, není vyloučeno, že i Honz byl na Moravě dříve a možná působil před příchodem do Třebíče (první zmínka z roku 1593), ještě v jiném městě. Oba bratři pocházeli z Furlanska a byli příslušníky rozvětveného rodu Monc (z osady Povolâr u obce Comelians v Karnii – pozn.red.). Vzhledem k tomu, že o této kupecké rodině je k dispozici více pramenů (kromě zápisů v třebíčských a moravskobudějovických knihách a panských urbářích také matriční záznamy z Furlanska), můžeme hlouběji nahlédnout i do jejich rodinných poměrů.¹² (Matriční záznamy poskytl ochotně Dr. Ferigo.)

Oba bratři Monkové přišli nepochybně s cílem vybudovat zde

obchodní středisko. Patřili k němu i drobní kramáři, kteří od nich odebírali zboží. Nejdříve se bez větších problémů uchytil Blažej v Moravských Budějovicích v renesančním nárožním domě. Město Moravské Budějovice bylo výrazně menší (asi 40% obyvatel ve srovnání s Třebíčí), avšak jeho poloha na frekventované obchodní cestě na Znojmo a Vídeň a tradice častých obchodních trhů byla pro vznik takového obchodního střediska výhodná. Blažej Monk skutečně kolem svého kupeckého domu soustředil řadu kramářů. Podle záznamů v městské knize rychtářské měli v jeho domě uloženy krosny se zbožím. Na druhé straně Blažej působil jako jejich ručitel pro představitele městské samosprávy a v případech, kdy měli spory s místními obyvateli. Jeho postavení v Moravských Budějovicích jako jediného kupce bylo nepochybně snažší než jeho bratra Honze v Třebíči, měště sice větším a lidnatějším, avšak s velmi silnou, schopnou a již zavedenou konkurencí ze strany benátského kupce F. Kalligardy. Navíc řada třebíčských soukeníků zvyšovala své příjmy obchodováním se sukem.

V třebíčských městských knihách jsme nenašli žádné zmínky o obchodních kontaktech nebo jakékoliv vazbě mezi F. Kalligardou a Honzem Monkem. Avšak existující zápisy svědčí o tom, že Monkovo postavení ve městě bylo odlišné od Kalligardova. Zatímco F. Kalligardo byl vždy uctivě titulován jako „slovutný pan“, „měšťan“ a pod., Honz Monk je titulován jako „třebíčský soused“, prostě jeden z bohatších měšťanů. Vlastnil prostorný dům na dolní straně třebíčského náměstí, který dodnes upoutává pozornost výraznou a rozměrnou malbou Panny Marie. Osobně byl zřejmě oblíbený, stýkal se s ostatními, i chudšími, Vlachy z předměstí a obce Podklášteří

V několika případech byl svědkem nevěsty na svatbách místních Vlachů. V zápisech je označován většinou jako Honz Monk. Na rozdíl od F. Kalligardy jsme dosud nenašli zápis, kde by byl uveden jako věřitel některého z obyvatel Třebíče.

Zajímavé také je, že Honz Monk není označován jako kupec. Příčinu částečně osvětlují zápisy v moravskobudějovické knize rychtářské, které dokazují těsnou obchodní spolupráci obou bratří Monků. K jejich obchodní síti se připojili i synové Honze Monka. V knize rychtářské jsou řešeny i případy, kdy Honz Monk musel své pohledávky drobných furlanských a italských kramářů vymáhat pomocí rychtářského práva.¹³ V takovém případě zažaloval své dlužníky u městského rychtáře. Drobní kramáři měli své zboží uloženo u Blažeje Monka. Rychtář dal příkaz (i po smrti dlužníka), aby Blažej vydal dlužnou sumu v příslušné hodnotě uskladněného zboží provinilce. Takto vymáhal Honz Monk 300 zlatých od

Žorzo di Koffa z Roman Zanis (Maranzanas u Comelianse – pozn.red.). V tomto případě bylo Koffovo zboží prohlédnuto (r. 1612, již po smrti Blažeje Monka) za účasti rychtáře a členů městské rady. Mělo však hodnotu pouze 96 zlatých. Honz Monk se musel s touto sumou spokojit.¹⁴ Lépe dopadla jeho pře s Fejtem Vlachem. Za účasti Blažeje Monka došlo k vzájemné dohodě.

Honz Monk byl dodavatelem vlny několika moravskobudějovických soukeníků, například Tobiáši Richterovi (za 57 rýnských zlatých) a Izaiášovi soukeníku (za 54 zl.) Na přímluvu vlivného kněze Jakuba Petrozelina byly dluhy spláceny ročními splátkami po 8 zl. Také syn Honze Monka Petr častěji obchodoval v Moravských Budějovicích, v roce 1605 např. upomínal dluh zemřelého Jana Bílka Zvěrkovského za koření.¹⁵

Obchodem se zabývali všichni mužští příslušníci jak Honzovy, tak i Blažejovy rodiny a vzájemně spolupracovali. Avšak v roce 1617 Honz Monk zahájil soudní proces proti zeti svého bratra Blažeje Nikolovi del Zotto.¹⁶

Bližší informace o rodině třebíčského Honze Monka nacházíme v zápisu třebíčské městské knihy z roku 1629, kdy byla po jeho smrti vyřizována pozůstalost.¹⁷ Tři synové Jakub, Petr a Mikuláš se dohodli, že otcovský dům se vším příslušenstvím v hodnotě 980 zlatých převezme nejstarší syn Jakub. Podle furlanských matrik měl Honz Monk syny Jacoba(+), Nikolu, Jacoba a dceru Elenu, která se provdala za Sebastianu di Giovanni Dus. O Eleně není při pozůstalosti žádná zmínka. O zámožnosti kupce Jakuba Monka svědčí fakt, že se hned při vyřizování pozůstalosti se svými bratry finančně vyrovnal.¹⁸ Dosud se nepodařilo zjistit, kde se jeho bratři usadili a zda někde provozovali obchodní činnost. Jakub si zpočátku počínal dobře. Ke konci třicetileté války měl také finanční problémy, neboť patřil mezi měšťany, kteří dlužili za kontribuci (32 zlatých).¹⁹ Snad i podstatně horší podmínky k obchodování v této době ekonomického zblácknutí obyvatelstva byly příčinou, proč po smrti Jakuba Monka (1660) přestal být tento dům kupeckým. Podle furlanských matrik měl Jakub s manželkou Lukrécieí 7 dětí: Giovanna, Pietra, Barbaru, Leonarda, Nikolu, Blasia a Mathea. Není uvedeno, kolik z nich se dožilo dospělého věku. Podle zápisu v třebíčské městské knize Giovanni (Jan), Barbara a Nikola (Mikuláš). V třebíčské městské knize jsou zaznamenány dcery tři.

Po smrti Jakuba Monka převzal dům v Třebíči v hodnotě 1300 zlatých jeho zeť, Jan Batista, kameník od svých švagrů Mikuláše a manžela další sestry Jana Dobřichovského. Zastupovali i jiné Jakobovy dědice, kteří se

tohoto jednání nezúčastnili.²⁰ Jan Dobřichovský vlastnil dům na Třebíčském náměstí v hodnotě 900 zlatých. Jakubův syn se domu vzdal proto, že žil v Ivančicích u Brna. V roce 1667 se odtud přihlásil o dědictví v Třebíči po své zemřelé sestře Zuzaně a bratru Janovi, který byl knězem v rakouském městě Tullen. Mikulášovou příbuznou nepochybně i byla Alina Moníková (Monková), majitelka domu na třebíčském náměstí. V roce 1656 byla uvedena v seznamu 10% obyvatel, kteří během třicetileté války velmi zchudli.

Závěrem lze konstatovat, že tři generace rodiny Monkovy působily v Třebíči a nepochybně by zde obchodovaly dále, ale nešťastná třicetiletá válka tak snížila kupní sílu obyvatel a tím možnosti obchodního podnikání, že mužští příslušníci se po roce 1660 odstěhovali. Poslední písemná zmínka z r. 1667 se vztahuje již k Ivančicím. Není vyloučeno, že tam pokračovali i v obchodní činnosti.²¹

Nejméně informací se dochovalo o LORENZOVI PICENOVI z Buontu (Bondo, v Graubündenu – pozn.red.), který je v zápisech nejčastěji uváděn jako LORENTZ VLACH (ale i Picéns Švejcar).

V roce 1628 si koupil ve vnitřním městě tzv. „Rychtikovský“ dům za 500 moravských zlatých. O jeho profesi není v zápisu o koupi domu ani zmínka. Avšak mezi ručiteli při koupi jsou uvedeni i kupci Šimon Beer (tehdejší majitel domu po F. Kalligardovi), a kupec Jakub Monk.²² Lorentz Vlach splácel dům pravidelně až do roku 1643, kdy zemřel. Zůstal po něm syn Andres. V třebíčském domě nebydlel. Opuštěný a prázdný dům byl prodán r. 1648. Ještě v roce 1660 měl Andres na domě 101 kop grošů. ze zápisů nelze zjistit, kde žil, ale v tomto roce zřejmě zemřel. Dědil po něm „pan Lorentz de Salis, kupec“ (viz staršího Lorence Saleše v Uherském Ostrohu, s. 45 – pozn.red.). Dědictví v hodnotě 101 kop grošů hned prozíravě prodal za 17 kop hotových peněz. Žel, ani u tohoto kupce není uvedeno, kde žil a jaký byl jeho příbuzenský vztah k Andresovi.²³

Většina obyvatel rétorománské a italské národnosti, kteří se v Třebíči usadili, žila na předměstích. Téměř všichni provozovali řemeslo. U některých nelze zjistit jakou profesí se živili. U tří bohatších Vlachů je zřejmé, že byli movitější – ti skupovali peníze na domech méně úspěšných sousedů a zřejmě i obchodovali.

Největším předměstím byla Stařečka, kde se usazovali zejména soukeníci. Počátkem 17. století zde žil JAN CHROMÝ VLACH (furl. ‚monc‘ znamená „chromý“ – pozn.red.). Zemřel v roce 1605. Při vyřizování dědických nároků bylo nutno vyřídit pohledávky kupce Fr.

Kalligardy na Janově domě. Dům byl prodán za 110 zlatých. Zetěm Jana Chromého byl FRANTIŠEK VLACH. Ten v roce 1610 dům koupil a do roku 1616 zaplatil všechny dluhy.

Na Stařečce žil také ŠTĚPÁN VLACH. Vlastnil zde dům, který v roce 1611 prodal za 120 zlatých a koupil jiný, ve kterém bydlel ještě v roce 1629.²⁴ Nejbohatší z Vlachů v tomto předměstí byl ANTON VLACH. Koupil zde pěkný dům po Michalovi knihaři za 290 zlatých. V roce 1619 již zřejmě nežil, neboť peníze za dům byly spláceny jeho ženě Antonce.²⁵

Také na nejlidnatějším předměstí Jejkově se usadilo několik Vlachů. V urbáři třebíčského panství (soupisu obyvatel a jejich povinností) z roku 1573 je uveden VLACH MATOUŠKOVY, zřejmě Ital, který se nedávno oženil s vdovou po Matouškovi. Před rokem 1614 zde žil v čísle 35 VLACH BENEŠ. V roce 1614 už dům patřil Pavlovi Srbovi, který se oženil s jeho ženou nebo vdovou. Po třech letech byl dům prodán za 400 zlatých.

Nejméně písemných zmínek se dochovalo o ANTONÍNU VLACHOVI z ulice zvané Jordán. V roce 1629 zde vlastnil zaplacený dům. Před rokem 1654 jeho zeť Ondřej Houdek dům prodal a odešel do Uher.²⁶

V roce 1607 koupil ALBRECHT VLACH dům „Na příkopech“ za 220 zlatých. V roce 1613 dům za stejnou cenu prodal. Může být totožný s Albrechtem Vlachem z Podklášteří. Patřil mezi bohatší obyvatele. Na Podklášteří skupoval dluhy na domech.

V nejmladším třebíčském předměstí Nové město se usazovali chudší obyvatelé, zejména tkalci. V urbáři z roku 1556 je uveden ANTONÍN VLACH. Další zmínka o obyvateli románské národnosti je až z roku 1580. Tehdy zde žil VÁVRA VLACH. Patřil mezi významnější obyvatele, neboť zastával funkci jednoho ze dvou konšelů.²⁷

Řada písemných dokladů se dochovala o Vlaších žijících v samostatné předměstské obci Podklášteří rozprostírající se na levém břehu řeky Jihlavy pod zámek a v těsné blízkosti města Třebíče. Na Podklášteří se usazovali také Židé. Někteří Vlaši zde žili i několik desítek let, oženili se s místními dívkami nebo vdovami a většinou patřili mezi vážené sousedy.

Nejdříve se zde zřejmě usadil po sňatku s místní dívkou Barborou VÁCLAV VLACH. Když zemřel, Barbora se opět provdala za VLACHA, BENEŠE.²⁸ Mezi svatebčany byli 4 Vlaši z Třebíče: Bartoš a Jan Chromý jako svědkové nevěsty a Antonín s Františkem jako hosté.

V roce 1593 se v pramenech objevuje PETR JOANIS VLACH. Je pravděpodobně totožný s Petrem Vlachem, který v roce 1594 provdal svoji dceru za Jakuba Zahradku z Nové vsi.²⁹

Mezi těmito obyvateli románské národnosti byli ekonomicky úspěšní

počátkem 17 st.: ANTON VLACH, kterého nacházíme v pramenech jako věřitele podklášterských sousedů a ALBRECHT VLACH. Ten si pronajímal pozemky – kopaniny a zahradu jako Beneš Vlach na Jejkově. Na místní poměry byl majetný. V roce 1599 si mohl koupit další dům s polem a loukou za 135 zlatých. Půjčoval peníze sousedům, kteří se ocitli ve finanční tísní a ti mu ručili za dluhy svými domy. V roce 1607 prodal zadlužený dům na Podklášteří, na kterém měl pohledávku 44 zlatých. Ale i Albrecht měl jednu finanční problémy, neboť velmi nutně potřeboval rychle peněžní hotovost. Na jeho tísní vydělal Žid Hošek – vyměnil s ním 44 zlatých na koupeném domě za 15 zlatých v hotovosti. V roce 1615 se ocitl v tísní dlouholetý člen podklášterské rady pekař David. Musel prodat dům v ceně 130 zlatých. Albrecht Vlach dům koupil za 70 zlatých.³⁰ Zemřel kolem roku 1653. Jeho děti a manželka Anna sice zdědili pohledávky na několika domech, ale bylo velmi těžké je od dlužníků dostat.

Syn Albrechta Vlacha JIŘÍK nebyl zdaleka tak schopný jako jeho otec. Vyučil se ševcovskému řemeslu. V roce 1656 se ocitl v takové nouzi, že žádal podklášterský úřad, aby mu pomohl k vyplacení pohledávek jeho otce na domě Arona Žida.³¹ V zápisech Knihy svatební se vyskytuje v letech 1593 a 1594 ještě JAN VLACH. Byl svědkem nevěsty, dcery Petra Joanise Vlacha. Nabízí se domněnka, že je totožný s třebíčským kupcem Honzem Monkem.

Pověst o Malovaném domě

Calligardové patřili k předním benátským rodinám, které se zabývaly nákupem a prodejem koloniálního zboží. Lodí dováželi koření hedvábí a slonovinu a jiné tehdy v Evropě vzácné a žádané zboží. Vlastními povozy je rozváželi po Itálii a pronikli též do zemí střední Evropy.

Starý kupec se pečlivě staral o výchovu svých dvou synů – Francesca a Mikuláše. Prozíravě je zasvěcoval do obchodu a někdy i tvrdě vyžadoval poslušnost a pracovitost. Sotva chlapci odrostli dětským střevíčkům, brával je na moře i na cesty směřující do jihozápadní Evropy. Staršímu synovi, Franceskovi, pak otec začal postupně svěřovat samostatné úkoly.

Čas rychle utíkal a z Francesca vyrostl statný mladý muž. Když dospěl, otec ho jednoho dne vybídl: „Milý synu, naučil jsem Tě všemu, co budeš v životě potřebovat. Mohu Tě tedy poslat na Moravu samotného a já se vypravím do zámoří pro nové zboží.“

Francesco byl nabídkou překvapen, ale s odpovědí neváhal. „Děkuji Ti, otče za důvěru, uvidíš, že Tě nezklam.“ Příští dny zcela vyplnily přípravy. Zboží bylo řádně naloženo na vozy a zabezpečeno silnými plachtami, nic nebylo ponecháno náhodě.

Když se Francesco rozloučil s matkou a bratrem, dal mu otec ještě několik užitečných rad a popřál synovi úspěšnou cestu. Poslední zamávání a Francesco v čele kolony plně naložených vozů vyjížděl z Benátek. Cestou prodávali zboží ve městech, kterými projížděli. Hodně ulehčili vozům ve Vídni, kde se zdrželi celý týden, ale další dny patřily už Moravě. Po zastávce v královském městě Znojmě směřovala kolona do Třebíče. Nejprve nabídli vybrané zboží v zámku a poté projeli Jihlavskou bránou na třebíčský rynek.

O kupující nouzi rozhodně neměli. Sotva se rozneslo s jakým zbožím přijeli, diváci i koupěchtiví se jen hrnuli. Ať šlo o vzácné koření nebo jemné látky a jiná lákadla, ženy si mohly oči vykukat. Samozřejmě, nádherné vzorované látky je zaujaly, ale nejvíce se líbila a také šla na odbyt krásně broušená benátská zrcátka, která nabízel Francesco. Když kolem procházel cechmistr Lukáš s dcerou Albínou, zbývalo jedno jediné. Albíně, považované v Třebíči za jednu z nejhezčích dívek, se zalíbilo nejen zrcátko, do něhož nakukovala, ale do oka jí padl i urostlý Francesco. Když se po chvilce obrátila na otce s prosbou, zda by jí zrcátko nekoupil, ten mávl odmítavě rukou a zabručel: „Albíno, za takové tretky je škoda peněz!“

Dívka věděla, že proti otcovu rozhodnutí je další prošení zbytečné. Odložila zrcátko, smutně se podívala na mladého kupce a odcházela. Po několika krocích jí to nedalo a ohlédla se. Neušlo jí, že mladý Benátčan na ni hleděl se zalíbením.

Zbytek dne už Francesco myslel jenom na dívku, která se mu na první pohled zalíbila. Sotva odpoledne naložili zbylé zboží do vozů – a moc práce s tím neměli – zajeli na dvůr jedné hospody na dolní straně rynku. Potom se Francesco začal vyptávat, kde Albína bydlí. Netrvalo dlouho a dověděl se, co potřeboval.

Den se pomalu snoubil s večerem, když se mladý kupec objevil před domem cechmistra Lukáše a zaklepal na dveře. Otevřela mu služebná a uvedla hosta do pokoje.

Francesco se představil a několika českými slovy pověděl, že by rád „signorině Albíně“ daroval zrcátko, které se jí tolik líbilo. Starý Lukáš pochopil a chtěl zrcátko zaplatit. Jenže Francesco stále opakoval, že on chce zrcátko darovat, a dívce, ze které nespouštěl oči, s úsměvem zrcátko podával. Albína za dárek poděkovala a rovněž úsměv opětovala.

Nyní bylo nutné oplatit zdvořilost a kupce pozvat na večeři. Během jídla však rodičům neušlo, že Albína a mladý Benátčan málo hledí do talířů a oči mají jen pro sebe. Při loučení Francesco podotkl, že zítra odjíždí do Benátek, ale do Třebíče zase brzy přijde.

Celou zpáteční cestu se mu míhal před očima obraz Třebíčské dívky, která si získala jeho nezadané srdce. Přemýšlel o tom, co rodiče a příbuzní řeknou, až jim poví o svém rozhodnutí požádat cechmistra o ruku jeho dcery Albíny.

S takovými úvahami přijížděl Francesco do rodných Benátek. Netušil, jaká novina ho doma očekává. „Nejdříve potěším otce zprávou o dobrém obchodu a potom se zmíním o Albíně,“ uvažoval nahlas.

Matka Francesca vřele přivítala a se slzami v očích mu vypravovala, co se přihodilo: „Loď, na níž se otec plavil, při návratu za silné bouře ztroskotala a potopila se. Otec i několik mužů posádky zahynuli, pouze jeden muž katastrofu přežil a o neštěstí mi pověděl,“ dodala matka a usedavě se rozplakala.

Matčina zpráva a její bolest Franceska zdrtila. Po chvíli se vzpamatoval a snažil se plačící matku uklidnit. O svém rozhodnutí matce pověděl až za několik dní, jejího odmítnutí se však obával zbytečně. „Znám Tě, Francesco moc dobře. Vím, jak těžce neseš otcovu smrt a vím, že by ses trápil, kdybych Ti tvé jistě dobře zvážené rozhodnutí rozmlouvala. Neudělám to, neboj se. Také já jsem šla před lety za hlasem svého srdce – a Tobě mám bránit?“

„Jsem na Tebe, máti, hrdý a nikdy na tvá slova nezapomenu. Budeme od sebe daleko, ale vzpomínkami blízko,“ odpověděl dojatý Francesco.

Ještě pár týdnů Francesco podle matčina přání zasvěcoval mladšího bratra do všech tajů obchodních záležitostí a požádal ho, aby mu vozil do Třebíče koloniální zboží. Rozloučení bylo smutné. Matka plakala, bratr Mikuláš předstíral klid a také Francesco měl hrdlo stažené dojetím.

Cesta mladému kupci rychle ubíhala a Francesco se vracel do Třebíče, jak před krátkou dobou slíbil. S prázdnou nepřijížděl, do začátku si z obchodní metropole na březích Jaderského moře přivázel truhlici naplněnou zlatáky a vůz plný vzácného koření.

Po příjezdu do města své vyvolené spěchal Francesco požádat cechmistra o ruku jeho dcery. Prohlásil, že dříve než se ožení, nechá postavit dům, na jehož stavbu si z domova dovezl dost peněz. Cechmistr po krátkém váhání svolil a také se postaral, aby konšel přidělili Francescovi stavební místo přímo na rynku.

Zkušený italský stavitel, který stavbu řídil, odvedl poctivou práci. Podle kupcova přání postavil na místě středověkého domu renesanční dům s prostornými sklady a nechal ho vyzdobit sgrafity.

Po dokončení stavby a vybavení potřebným nábytkem začaly přípravy na svatbu. A kde se konala hostina? V malém sále s arkýřem do náměstí, kde se nyní nachází obřadní síň.³²

Městečko Rouchovany

Rouchovany ležící v jihovýchodní části okresu Třebíč nedaleko Moravského Krumlova byly původně zeměpanským městečkem. Od roku 1484 se staly majetkem mocného rodu pánů z Lipé a byly připojeny k moravskokrumlovskému panství. Základním zdrojem obživy byla poměrně úrodná půda. Již v roce 1486 bylo městečko vybaveno dvěma výročními trhy. Před třicetiletou válkou (počátkem 17. století) mělo 103 „osedlých“ (majitelů domů a gruntů).

Vysoký počet řemeslníků a zejména skladba řemesel (kromě typicky venkovských i mydláři, krejčí, bavíři, nožíři, kožešníci, ručníkáři, hrnčíři, muzikant) svědčí spíše o městském charakteru Rouchovan. Dalším důkazem je i vyšší úroveň vybavenosti usedlostí.³³ Ve srovnání na příklad s nedalekým městečkem Jaroměřice nad Rokytnou, byly v Rouchovanech vyšší ceny usedlostí. I když vezmeme v úvahu fakt, že cena se často řídila tradicí, je třeba přihlídnout k výhodnější poloze a lepší

bonitě půdy. Městečko prožívalo koncem 16. a počátkem 17. století jedno ze svých šťastnějších období. O prosperitě svědčí i nemalé investice městské rady do nemovitostí, např. 1700 zlatých za obecní dům.

Kolem roku 1600 se zde usadili i dva obyvatelé italské národnosti. V zápisech dochované purkrechní knihy se dříve vyskytuje ANTON FERRE VLACH. Již z první zmínky z roku 1595 je zřejmé, že už byl v městečku váženým sousedem. Oženil se s Marjánou, dcerou bohaté Kateřiny Březinové, majitelky Hradištského mlýna u Jaroměřic. Sám mohl být řezníkem, neboť v roce 1597 prodal Janovi Adamův řeznický krám za 18 rýnských zlatých. Jako většina místních obyvatel investoval především do pozemků. Ještě v roce 1601 koupil polovinu záhonu „na vinohradcích“.³⁴

O jeho dobrém postavení svědčí i to, že byl často volen do městské rady. V letech 1598 a 1601 byl dokonce purkmistrem.

Anton Ferre Vlach zemřel v roce 1602. Zůstalo po něm 5 dobře zaopatřených sirotků – jeden syn a 4 dcery. Jeho grunt byl prodán Janu Svobodovi, krejčímu, za 1000 rýnských zlatých. Sirotkům bylo složeno 100 zlatých závdavku. Zbylých 900 zlatých měli dostávat dědicové po 20 zlatých ročně.

Při prodeji gruntu byl sepsán i inventář, který nám umožňuje vytvořit si přesnější představu o způsobu obživy tohoto Vlacha.

„Připrodalo se pět achtelův vinohradův na Hoře Křížové, půl lánu roli s nivami, loukami, zahradami, se vším ozimem, v dolní trati osetím, 15 měř žita sutého, 2,5 meta vovsa, míra hrachu, dva koně, dvanácti kusů nádobí cínového, všeliký potřeby domovní, což hřebíkem přibito...s náležitými na koně vozy a potřebami, půl meta pšenice...“³⁵

O dalším VLACHOVI VÍTOVI je v purkrechní knize městečka Rouchovan jen několik drobných zmínek. Poprvé je uveden v roce 1603, kdy ručil sousedovi Bartoloměji Smíškovi při koupi domu.³⁶ Byl mnohem chudší než Anton Ferre Vlach. Jeho povolání nelze z dochovaných písemných zmínek zjistit. V roce 1600 byl již mrtev. Jeho dům koupil tkadlec Svatoš. Vítovy děti zdědily na domě pouze 42 rýnských zlatých. Ani o jejich osudech není nic známo.³⁷

Město Moravské Budějovice

Město Moravské Budějovice leží na frekventované komunikaci směrem na Znojmo a Vídeň. Město patřilo od roku 1522 pánům Brtnickým z Valdštejna. Ti měli snahu posílit rozvoj řemeslné výroby a tržní schopnosti tohoto jediného města, které na svých panstvích měli, a tak

Moravské Budějovice byly v poslední třetině 16. století vybaveny čtyřmi ročními jarmarky. Majitelé panství sídlili na brtnickém hradě, v Moravských Budějovicích měli jen panský dům. A tak obyvatelé města žili bez přímého dohledu pánů pokojněji. Dokonce ve sledovaném období zde byl jeden z měšťanů panským úředníkem.

Druhá polovina 16. století a počátek 17. století byla jedna z nejšťastnějších dob v dějinách města. V roce 1587 mělo 72 domů na náměstí a 97 domů na předměstích. Město prožívalo silnou migrační vlnu přistěhovalců zejména německé národnosti, nejdříve z rakouských zemí a později ze Slezska. Žili zde také Židé, ale v 2. polovině 16. st. výrazně vzrostlo zadlužení křesťanského obyvatelstva u několika dravých židovských obchodníků. Obyvatelé města si vymohli u majitelky panství paní Anny Krajířky z Krajku vypovězení Židů z města (1564).

Tak se v Moravských Budějovicích, kde se v tomto období výrazně prosadila soukenická výroba, vytvořily dobré podmínky i pro přistěhovalce italské či rétorománské národnosti různých profesí. Tuto migraci můžeme dobře sledovat z dochovaných městských knih.³⁸ Již v roce 1553 zde byl zedník ANTON VLACH. Zřejmě tu žil již delší čas, neboť v uvedeném roce byl již ručitelem při koupi domu bohatému řemeslníkovi, barvíři Bastlovi. O tři roky později požádal městskou radu o povolení usadit se ve městě, tedy k zakoupení měšťanského domu. V roce 1557 si koupil za 68 zlatých dům na Horním rynku (náměstí) od Kryštofa zámečníka. Dům opravil a zvelebil a již za rok prodal za 100 zlatých. Jeho prestiž ve městě vzrostla, neboť při této finanční transakci byl městským písařem zapsán jako „mistr Antonín Vlach“. Dalším důkazem jeho prosperující živnosti byla koupě dalšího, již dražšího měšťanského domu, který brzy splatil. V této době se nemovitosti nejčastěji kupovaly tak, že kupec složil při koupi jen část peněz, tzv. závdavek, a zbytek ceny splácel tzv. vejrunky (nízkými částkami).

V roce 1572 se Anton Vlach oženil s vdovou Annou. Není jisté, že je to tentýž Vlach, křestní jméno Antonín bylo u Vlachů časté. Ale určitě to byl sňatek z lásky, neboť ženich se zavázal zaplatit nevěstiny dluhy ve výši 50 zlatých. Městská rada měla podmínku, že Anton musí do roka předložit list „zachovací“ o řádném manželském původu.³⁹ Anton Vlach zemřel v roce 1596. Jeho žena Kateřina se dvěma sirotky zdělila na měšťanském domě Jana Skoumala 180 zlatých, šatstvo v hodnotě 40 zlatých a dva menší pozemky. Brzy se opět provdala. Antonova dcera Kateřina byla velmi atraktivní a žádoucí dívka. Není divu, že se provdala za vzdělaného, bohatého správce moravskobudějovického panství Tobiáše Lamače.⁴⁰ Byl však mnohem starší než nevěsta. Po jeho smrti se provdala

za mladého kantora Jana Benedikta Netolického. Zápis v Knize smluv svatebních o jejím druhém sňatku nám poněkud osvětluje náboženské poměry Vlachů usazených v Moravských Budějovicích. Jedním ze svědků ženicha byl významný utrakvistický kněz Jakub Petrozelín, církevní správce v Třebíči a brněnského podkrají.⁴¹ V roce 1598 se další Vlach, Homz Wilhelm, oženil s dcerou utrakvistického kněze Tomáše Isidora.⁴² U Vlachů to však nemusíme chápat jen jako změnu náboženského vyznání, v širokém totiž okolí žádný katolický kněz nepůsobil.

Po smrti Antona Vlacha se v Moravských Budějovicích usadil další italský stavebník (v roce 1598), zámožný HONZ VLACH, který je zřejmě totožný s Honzem Maurarem. Koupil si dům na horním náměstí v hodnotě 300 zlatých. Jeho dcera Maruše se provdala za Antona Vlacha. Domněnku, že ženich mohl být synem zemřelého stavebníka Antona, nelze z dochovaných pramenů dokázat. V letech 1602-3 byla zadána náročná oprava kostela a stavba nové věže Honzovi Vlachovi z Hradce. V dochovaných pramenech není žádná zmínka o účasti Honze Maurara na této stavbě.

Nejvýraznější osobností mezi moravskobudějovickými Vlachy byl kupec BLAŽEJ MONK. V roce 1589 zde koupil od jihlavského měšťana Jiříka Šmilaurera ze Smilova atraktivní nánárožní dům za 800 zlatých. Již výše závdavku – 300 zlatých – svědčila o zámožnosti kupce. Zbytek ceny domu splácel po padesáti zlatých ročně.⁴³

Zpočátku přikupoval k domu drahé pozemky, ale v roce 1599 je prodal. Jeho jedinou profesí zůstal obchod. V této oblasti si počínal velmi zdatně. Blažejův dům se stal obchodním střediskem vlašských kupců v širokém okolí.

Stejně jako František Kalligardo přišel na Moravu se svým bratrem, Honzen Monkem, který se usadil v Třebíči. První zmínka o něm se dochovala právě v moravskobudějovické knize rychtářské. I on měl v Třebíči na náměstí atraktivní měšťanský dům. Další příbuzný, Blažejův švagr, Toman Koradyn se usadil v nedaleké Jemnici, v tzv. Puchnovském domě.

Zápisy v moravskobudějovických městských knihách jednoznačně dokazují, že drobní potulní vlašští kramáři nejenže odebírali od Blažeje Monka zboží, ale také si u něho ukládali krosny se svým majetkem. Blažej Monk byl zplnomocněn z tohoto zboží vyrovnávat případné dluhy za účasti městského rychtáře a dvou radních těchto vlašských kramářů: Fejta Rynka, Žorže di Goffa z Romazanis, (později Jiřík Koff, viz též s. 62), Tomáše Fonyna a Jiříka Beneše. U těchto drobných kramářů není nikde

uvedeno místo, kde by byli usazeni.

V roce 1610 vznesli požadavky na zboží Žoržo di Goffa uložené v krámě Blažeje Monka kupci: František Kalligardo z Třebíče a Blažej Monk za svého bratra Honze Monka z Třebíče. Při jednání u rychtáře prokázali oprávněnost svých požadavků dlužními úpisy na 300 rýnských. Vydobytí dlužných částek trvalo pět let. Celá záležitost byla uzavřena až 3 roky po smrti Blažeje Monka v roce 1615. Tehdy bylo za účasti rychtáře, písaře, dvou členů městské rady a dlužníka Jiříka Kofa ohodnoceno jeho zboží v krámě Blažeje Monka. Dochovaný soupis těchto „věcí krámských“ nám poskytuje určitou představu o tom, jak vypadalo vybavení drobného kramáře: „věci krámské loketní (zřejmě míry), váhy, závaží, škatule, modrý papíry, krosna, plachta a provaz. Hodnota těchto věcí byla odhadnuta na 96 zlatých. V roce 1612 vznesl Toman Koradyn, švagr Blažeje Monka, nárok na náhradu za zboží (70 funtů cínu), které mu před smrtí půjčil. Sám však měl u Blažeje dluh 12 rýnských, které stačily jen na pokrytí jeho pohledávky.⁴⁴ I po Blažejovi Monkovi zůstala v Moravských Budějovicích trvalá památka jako po F. Kaligardovi v Třebíči překrásný renesanční nárožní malovaný dům naproti zámku. Je dodnes nejhezčím domem a chloubou města jako Blažkův dům.

Po smrti Blažeje Monka zůstala v nárožním domě jeho žena Alena a syn Petr. Vdova měla ještě dva syny s měšťanem Janem Šenelem, ale staral se o ní PETER MONK. Jeho starší sestra Mandalena se provdala již v roce 1596 za vdovce, měšťana Tomáše Vlacha do Slavonic. Jeho profese není v Knize smluv svatebních uvedena.⁴⁵ Petr i jeho matka na rozdíl od Blažeje Monka skupovali polnosti, většinou za „hotové“ peníze, tedy především levněji. V zápisech městských knih se nikde neobjevuje u Petra označení „kupec“, i když jeho finanční poměry by tomu nasvědčovaly. Také nenacházíme zmínky o jeho kontaktech s jinými Vlachy. Je to však již období třicetileté váky, kdy můžeme předpokládat, že původní organizace přísunu zboží přestala fungovat.

Petr Monk se v roce 1631 oženil se zámožnou vdovou po moravskobudějovickém radním Eliášovi Jenerovi. Ze svého přínosu do manželství si vymínil ke své potřebě 800 kop moravských, nevěsta 400 kop a svoje šperky. Po smrti své matky (roku 1632), se vyrovnal se svými nevlastními bratry: vyplatil jim 800 zlatých za podíl po otci a 518 zlatých za pozemky. Tyto na místní poměry značné sumy byly hotově vyplaceny brzy poté, kdy obyvatelstvo města bylo velmi ožebračeno „po soužení s vojáky.“⁴⁶ Poslední zmínka o Petru Monkovi je z roku 1654. O rok později, kdy se jeho dcera Alena provdala za syna moravskobudějovického měšťana Jirkla, byl již mrtev. Jeho potomkem by

mohl být Franz Monk, který v roce 1667 měl dům na náměstí (č.22).

Na trhy do Moravských Budějovic docházel také kramář Vlach TOMÁŠ FONYN. V roce 1599 však velmi urazil krejčího Pavla Traumvala, když ho v jednom z šenkovních domů v přítomnosti dalších sousedů obvinil z krádeže ryb v Dačicích. Tento případ řešil rychtář Jakub Štraus. Tomáš Fonyn se krejčímu omluvil a přiznal se, že „v hrdlo lhal“. Přesto byl odsouzen k pobytu v šatlavě a potom měl být z Budějovic vypovězen. Za Tomáše Fonyna se však zaručil Blažej Monk a tři Moravskobudějovičtí sousedé, soukeníci. Přesto musel do tří dnů složit pokutu 15 rýnských a opustit město. Pokud by tento příkaz porušil, jeho rukojmí by museli složit na radnici pokutu 50 kop grošů. Přímluvčích se nakonec našlo více, a tak rychtář s členy městské rady nakonec Tomáši Fonynovi milostivě povolili docházet do města na výroční jarmarky a „krámské věci jako jiní Vlaši prodávati,“ ale jen do třetího dne. Jinak směl jít přes město jen při cestách za obchody, ale nesměl se tam zdržet přes noc.⁴⁷

Koncem 16. a na počátku 17. století žili v Moravských Budějovicích ještě tři další Vlaši: Anton Vlach na Podolí, Šmíd Vlach v Malé Vísce a Jan Vlach v ulici za vodou. Tito Vlaši byli chudí, vlastnili jen levnější chalupy. Pravěpodobně to byli drobní zemědělci.

Městečko Jaroměřice nad Rokytnou

Půvabné městečko Jaroměřice nad Rokytnou leží při říčce Rokytné mezi městy Třebíčí a Moravskými Budějovicemi. Ve sledovaném období bylo střediskem jen malého panství se šesti vesnicemi.

V druhé polovině 16.století již bylo vybaveno čtyřmi jarmarky (výročními trhy) a jedním týdenním. Majitelé Jaroměřic, páni Meziříčtí z Lomnice, měli zájem na rozvoji řemesel a obchodu, avšak na rozdíl od předchozích míst, kterými se zabýváme, byli obyvatelé povinni vykonávat tzv. koňské roboty. V Jaroměřicích sice bylo dost řemeslníků, ale většina z nich by se bez obdělávání půdy neživila.

Městečko tedy mělo zemědělský charakter. Proto také zdaleka nepřitahovalo takové množství přistěhovalců z cizích zemí, jako větší města. Přesto i zde nacházíme poměrně brzy obyvatele italské národnosti. Nejstarší zmínka je z roku 1552 a týká se PETRA VLACHA. V tomto roce prodal dům řezníkovi Valentovi za 68 zlatých. Splátky za dům dostával do roku 1562.⁴⁸

Zajímavou osobností byl italský stavebník BENEŠ VLACH. Tomu jaroměřická městská rada zadala náročnou zakázku – opravu věže u

kostela. Beneš odvedl dobrou práci, obyvatelé městečka byli velmi spokojeni, a tak dostal i přiměřenou odměnu. V Jaroměřicích se mu tak líbilo, že se rozhodl tam zůstat. Když přijímal mzdu za své dílo, sdělil členům rady, že celý svůj majetek odkazuje jaroměřickému kostelu. Byl již starý, a tak požádal městskou radu, aby byl pohřben v tomto kostele. V darovacím zápisu, který byl vepsán do městské knihy ještě uvedl, že „jeho stará žena ve Vlaších“ je finančně dobře zabezpečena („má z čeho živa bejti“). Za dva roky po uzavření této dohody Beneš zemřel. Zůstalo po něm 35 zlatých, které přijal purkmistr Jan Velký v přítomnosti členů rady. Beneš byl pohřben v kostele jak si přál.⁴⁹ Od roku 1564 žil v Jaroměřicích i ANTON VLACH. Patřil mezi bohatší obyvatele městečka. V městské knize je zapsáno několik jeho majetkových převodů nemovitostí. Oženil se s vdovou po Vaňkovi sládkovi. V roce 1564 začal splácet sládkovým sirotkům 15 kop vídeňských a Blažkovi Šiškovci 16 kop. Ale již v roce 1568 Antonín svůj grunt se zahradou prodal za 80 kop vídeňských. Na místní poměry to byla slušná usedlost. Více zmínek se nedochovalo, zřejmě se odstěhoval.

O dalším Vlachovi, MIKULÁŠOVI, se zachoval zajímavý zápis z roku 1578. Tehdy se pohádal s rychtářem z vesnice Újezda. Velmi ho urazil a ten trval na omluvě v přítomnosti městské rady.⁵⁰ Ještě méně údajů se zachovalo o Filipovi Vlachovi. Jediná zmínka z roku 1589 se týká jeho sňatku s dcerou kováře Kříže.

Nejúspěšnější obyvatel italské národnosti v této době byl MICHAL. V roce 1589 se přiženil do rodiny zámožného jaroměřického sládky. V roce 1589 koupil od matky své ženy a švagra grunt za 240 kop vídeňských. Na místní poměry to byla drahá usedlost. Skutečná cena gruntu byla ještě vyšší, neboť jedna třetina patřila jeho ženě. Své jmění ještě rozmnožil koupí nivy a louky. Od švagra koupil za 23 zlatých sladovnu, takže se stal sládkem. Jako všude, i v Jaroměřicích patřili sládkové mezi nejbohatší obyvatele. Michal Vlach zemřel kolem roku 1610.⁵¹

V přilehlé vsi Lhotě žil v letech 1602-1606 JÍLEK VLACH. Jeho rodinný původ není jistý, zřejmě byl nevlastním synem zámožného Filipa Vyšklubala, který měl v městečku dobré postavení. Často býval i členem městské rady. Po jeho smrti Jílek zdědil 44 zlatých. Více zmínek se o něm nezachovalo.

V Jaroměřicích žili i dva svárliví Vlaši. Počátkem 17. století (1609-1612) měli jaroměřičtí sousedé problémy s ANTONEM PRUNEREM VLACHEM. Rád se opíjel v hostinci a potom vyvolával hádky. V městské knize jsou dva zápisy o jeho sporech se sousedy, které řešila městská rada.⁵² V roce 1633 zde vyvolával spory JAKUB VLACH. Jednou se

pohádal s Eliášem perníkářem. Spor skončil tragicky – Jakub Vlach bodl Eliáše do břicha.

Z období třicetileté války nacházíme zmínky o obyvatelích italské národnosti v jaroměřických kostelních registrech. Mezi těmi, kteří odváděli desátky ke špitálu sv. Kateřiny byli v roce 1641 MICHAL VLACH a KATEŘINA VLACHOVÁ (zřejmě vdova po některém Vlachovi. Michal Vlach zde žil ještě v roce 1645. Tehdy zastupoval svou zřejmě hádavou ženu ve při, kterou řešil rychtář, neboť urazila jednoho z jaroměřických sousedů.⁵³

Počátkem 18.století přestavěl uměnilovný Jan Adam z Questenberka renesanční zámek v nádherné barokní sídlo. Na realizaci se podíleli významní italští stavebníci: Domeniko Angeli a Tobiáš Gravani a na výzdobě Francesco Maria Francia a Tomaso Bello (1709-1732).⁵⁴

Město Jemnice

Královské město Jemnice bylo založeno ve 13. století v blízkosti rakouské hranice. Její poloha stranou obchodních cest byla jednou z příčin chudoby města. Blízkost hranice sice přiváděla do města rakouské řemeslníky, ale na druhé straně město trpělo válečnými pohromami. Význam Jemnice na krátkou dobu vzrostl s otevřením stříbrných dolů.⁵⁵

Jako ostatní malá královská města, byla i Jemnice zastavována českými panovníky bohatým panským rodům. V roce 1530 se stala definitivně majetkem pánů Meziříčských z Lomnice. Jemničtí měšťané až do roku 1588 odmítali uznat své postavení poddaných a vedli se svými pány dlouholeté spory. V roce 1556 došlo k otevřené vzpouře, při které se obyvatelé pokusili dobýt zámek.⁵⁶

Tyto poměry město ekonomicky i morálně velmi vyčerpávaly. I když město bylo vybaveno do roku 1521 třemi výročními trhy a od roku 1548 i dvěma týdenními trhy, zdaleka nevyužívalo své tržní schopnosti. Dokonce zde nebyly až do 17. století konstituovány cechy. Není divu, že napjatá situace ve městě a omezené tržní možnosti tohoto jinak lidnatého města, příliš nelákaly přistěhovalce italské národnosti.⁵⁷ Nebyly zde ani dobré předpoklady k založení prosperující kupecké živnosti. Avšak již v roce 1589, tedy brzy po uzavření smíru mezi panem Tasem Meziříčským z Lomnice a obyvateli Jemnice, se zde usadil Tomáš kramář, jinak také Tomáš Korodin i TOMAN KORADYN. Dříve než v Jemnici se objevuje v Moravských Budějovicích, ve stejné době jako jeho švagr Blažej Monk.

V Jemnici Tomáš „kramář“ koupil od pana Tasa Meziříčského na místní poměry výstavnější a dobře položený dům za 250 zlatých. O rok

později prodal jiný, levnější dům za 125 zlatých. V dochované purkrechtní knize není záznam o tom, jakým způsobem tento dům získal.

V moravskobudějovické knize rychtářské se dochoval zápis z roku 1612, který dokazuje, že Tomáš si se svým švagrem vyměňoval zboží. V tomto roce již Blažej Monk nežil. Tomáš vznesl nárok na Blažejův majetek v hodnotě 70 funtů cínu. Při jednání se ukázalo, že Tomáš dlužil svému švagrovi zboží ve stejné výši. Více zpráv se o tomto kupci nevyskytuje. Nejasná je i jeho národnost. Domněnku, že mohl být italské či furlanské národnosti podporuje fakt, že se do regionů se stěhovalo více mužských příslušníků rodiny a také spolupráce s jinými kupci toho původu. (Domněnku potvrzuje rovněž častý výskyt příjmení Coradin v Benátsku a ve Furlansku – pozn.red.).

Ve sledovaném období žilo v Jemnici ještě několik dalších Vlachů, u kterých však nelze z dochovaných pramenů určit jejich profesi: v roce 1572 se zde usadil HONZ VLACH. Koupil si průměrný dům za 82 kop grošů od Jiříka Krypla.⁵⁸

Zřejmě se zde usadil, žil zde ještě v roce 1581, kdy ručil sousedovi Martinovi Libavskému na dražší dům v hodnotě 170 kop vídeňských.⁵⁹ V roce 1591 koupil Honz Vlach chalupu se čtvrtlánem za 102 kop vídeňských. Pokud se tento zápis týká téhož Vlacha, (Honz bylo ve sledovaném období u Vlachů nejčastější jméno) patřil mezi bohatší obyvatele. Jeho profese není v záznamech uvedena.

V roce 1597 se do Jemnice přistěhoval PAUL VLACH. Od souseda Hobaty si koupil levnější dům za 70 kop. Na jemnickém předměstí Podolí se usadil nejchudší z Vlachů, Antonín. Zde vykonávali obyvatelé i robotní povinnosti. V roce 1611 prodal kousek pole u větrného mlýna za 1 zlatý. Více zmínek o něm není.

Další obyvatel italské národnosti se vyskytuje v zápisech až v roce 1724. Působil zde jako lékárník.